

รากฐานทางความคิดทฤษฎีสงครามของเคลาเซวิทซ์

จากความคิดทางการเมืองของเพลโต

ความคิดของนักคิดตะวันตกทุกท่านมีที่มาจากระบบความคิดของเพลโตไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นนักบุญออสติน (St. Augustine) เรอเน เดส์การ์ตส์ (René Descartes) หรือ อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) ซึ่งเป็นนักคิดชาวปรัสเซียซึ่งมีชื่อเสียงในสมัยเดียวกับคาร์ล ฟอน เคลาเซวิทซ์ (Carl von Clausewitz) เพลโตเสนอทฤษฎีรัฐในอุดมคติโดยแจกแจงองค์ประกอบของรัฐออกตามชนชั้นทางสังคม ชนชั้นเหล่านี้อาศัยการจัดของคนในสังคมตามหลักของจิตสามภาค กล่าวคือ ทฤษฎีจิตของเพลโต มนุษย์มีจิตที่สามารถแบ่งออกได้สามภาค ได้แก่ จิตภาคค้นหา จิตภาคน้ำใจ และจิตภาคปัญญา พฤติกรรมของมนุษย์แต่ละคนจะขึ้นอยู่กับว่าเรามีจิตภาคใดโดดเด่นกว่าภาคอื่น เช่น หากเรามีจิตภาคค้นหาโดดเด่น เราจะใช้ชีวิตตามความต้องการทางการ กิน ต้ม เทียว ตามที่กายปรารถนา หากเรามีจิตภาคน้ำใจโดดเด่น เราก็จะมีเพื่อนฝูงมาก รักพวกพ้อง และพร้อมสละความสุขของตนเองเพื่อเพื่อนได้ เป็นต้น ที่กล่าวมาเป็นเพียงตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าทฤษฎีจิตสามภาคอธิบายพฤติกรรมมนุษย์

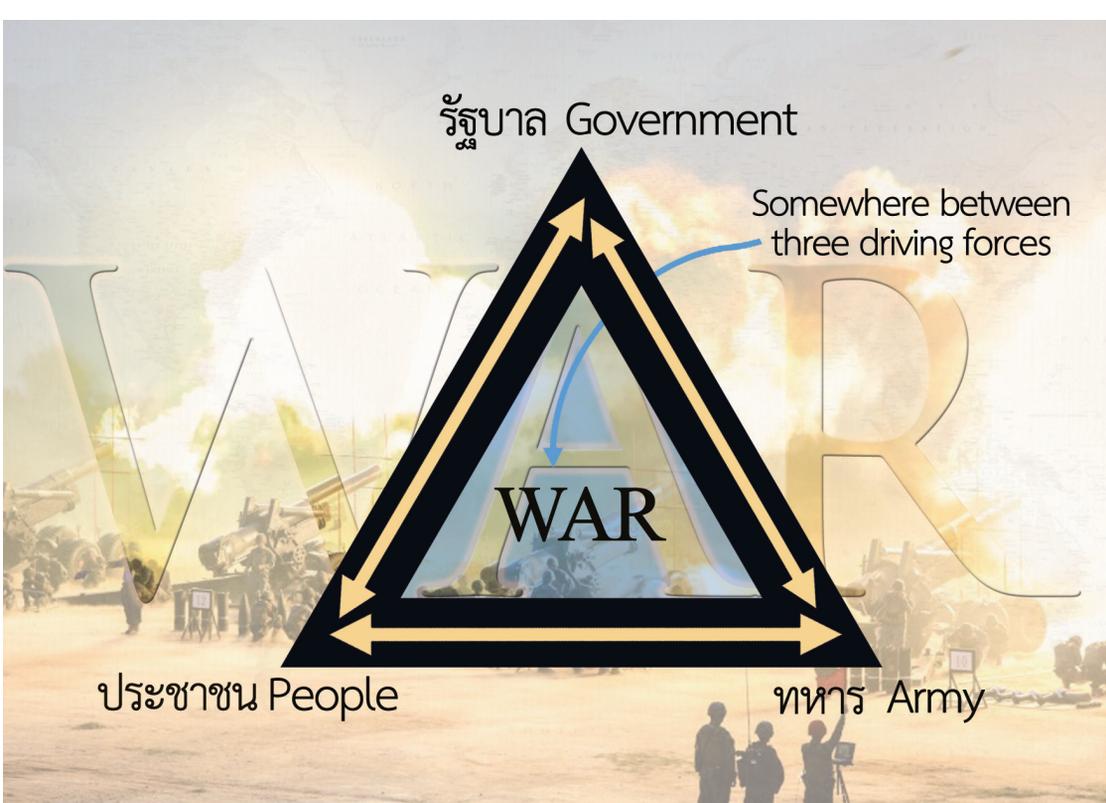
ได้อย่างไร แต่เพลโตใช้ทฤษฎีนี้ในการจัดระเบียบของรัฐตามชนชั้น หากผู้ใดมีจิตภาคต้นหาเด่น ก็จะเป็นพ่อค้าและชนชั้นแรงงานซึ่งมีจำนวนมากที่สุดในรัฐ หากผู้ใดมีจิตภาคน้ำใจเด่นก็จะเป็น ผู้พิทักษ์หรือทหารที่จะรักษาความมั่นคงของรัฐ และหากผู้ใดมีฝีมือนั้นมีจิตภาคปัญญาเด่น ก็จะเป็นผู้ปกครองหรือรัฐบาลทำหน้าที่บริหารประเทศ รัฐใดก็ตามที่ผู้คนปฏิบัติหน้าที่ของตน ได้ตรงกับจิตของตนที่โดดเด่นแล้ว เพลโตถือว่ารัฐนั้นเป็นรัฐในอุดมคติ

ทฤษฎีจิตสามภาคและรัฐในอุดมคติเป็นหลักพื้นฐานของวิธีทางสังคมการเมือง ในโลกตะวันตกมาโดยตลอด การเกิดแนวคิดเสรีประชาธิปไตยก็มีที่มาจากามองว่า ในโลกความเป็นจริงนั้น เป็นไปไม่ได้ที่จะหาบุคคลที่จะทำหน้าที่ราชาปราชญ์ จนต้องเกิดการพัฒนาระบบทางการเมืองที่เรียกว่า ประชาธิปไตย ขึ้นมา แต่สำหรับทฤษฎีสงครามแล้ว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า **เคลาเซวิทซ์นำเอาทฤษฎีจิตสามภาคและชนชั้นทางสังคม ในรัฐอุดมคติมาพัฒนาเป็นทฤษฎีสามเหลี่ยมสงคราม** ดังต่อไปนี้

สงครามเป็นมากกว่ากึ่งค่าความเลี่ยน ซึ่งปรับเปลี่ยนลักษณะของตัวเองตามสถานการณ์... เมื่อพิจารณาสงครามในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมในภาพรวม จะเห็นได้ว่าสงคราม ประกอบด้วย

1. ความรุนแรง ความเกลียดชัง และความเป็นศัตรูซึ่งเป็นสัญชาตญาณดิบของมนุษย์
2. การใช้โอกาสและความน่าจะเป็นที่ทำให้ทหารเกิดขวัญและกำลังใจและสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่ต้องการภายใต้สถานการณ์และโอกาสที่มี
3. การเป็นเครื่องมือของการดำเนินนโยบายทางการเมือง ซึ่งทำให้เหตุผลของการทำสงครามเป็น “เหตุผลของรัฐ (Raison D'état)”

องค์ประกอบในภาพรวมของสงครามทั้งสามประการนี้เรียกว่า “**สามเหลี่ยม สงคราม (Paradoxical Trinity)**” องค์ประกอบที่ 1 เรื่องความรุนแรงจะเกี่ยวข้องกับประชาชน องค์ประกอบที่ 2 เรื่องโอกาสจะเกี่ยวข้องกับผู้นำทหารและกองทัพ องค์ประกอบที่ 3 เรื่องเหตุผลจะเกี่ยวข้องกับรัฐบาล อารมณ์ความรู้สึกเรื่องความเกลียดชัง จะมีอยู่แล้วในประชาชน สงครามจะเกิดขึ้นเมื่ออารมณ์นี้ได้รับการกระตุ้นให้ปรากฏเด่นชัดขึ้น การใช้ความกล้าหาญและพรสวรรค์ในสงครามจะเป็นเรื่องโอกาสและความเป็นไปได้ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้นำและความพร้อมรบของกองทัพ แต่ที่สุดแล้ววัตถุประสงค์ทางการเมืองเป็นเหตุผลในการตัดสินใจทำสงครามของรัฐบาล”^๑

ภาพสามเหลี่ยมสงครามของ เคลลาเซวิทซ์

ในขณะที่เพลโตมองว่าผู้มีจิตภาคตัณหาโดดเด่นและเป็นชนชั้นพ่อค้าและแรงงาน เคลลาเซวิทซ์นำเอาคนชนชั้นนี้มาอธิบายความรุนแรง ความเกลียดชังและความเป็นศัตรู ซึ่งเป็นสัญชาตญาณดิบของมนุษย์ธรรมดาที่มีจิตภาคตัณหาเด่น คนกลุ่มนี้จะใช้อารมณ์หรือตัณหานำในการดำเนินชีวิต แต่ในยามสงครามจะเป็นพลังสำคัญในการผลิตสิ่งของเครื่องใช้ อาวุธยุทโธปกรณ์ให้กับกองทัพเพื่อทำสงคราม ส่วนผู้มีจิตภาคปัญญาโดดเด่นและเป็นชนชั้นปกครองและรัฐบาล เพลโตมองว่าควรจะเป็นราชาปราชญ์เพราะเป็นผู้กำหนดนโยบายของประเทศซึ่งจะนำประเทศไปสู่ความอยู่รอดในการทำสงคราม เคลลาเซวิทซ์นำเอาคนชนชั้นนี้มาอธิบายการดำเนินนโยบายทางการเมืองซึ่งทำให้เหตุผลของการทำสงครามเป็น “เหตุผลของรัฐ” คนกลุ่มนี้จะใช้ปัญญาหรือเหตุผลนำในการดำเนินชีวิต ในยามสงครามจะสั่งการระดับยุทธศาสตร์และการเมืองโดยจะไม่ลงมายุ่งเกี่ยวกับการปฏิบัติในระดับยุทธการและยุทธวิธีซึ่งเป็นหน้าที่ของทหารหรือผู้พิทักษ์

กลุ่มคนที่มีความสำคัญในสงครามคือชนชั้นผู้พิทักษ์หรือทหาร ซึ่งมีจิตภาคน้ำใจโดดเด่นและมีความกล้าหาญเป็นคุณธรรมสำคัญในจิตใจ เพลโตให้คำสรรผู้ที่เหมาะสมจะเป็นชนชั้นผู้พิทักษ์ตั้งแต่วัยรุ่นและผ่านการศึกษาด้านคณิตศาสตร์และฝึกฝนให้รักประเทศชาติของตนเอง คนกลุ่มนี้จะเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อช่วยเพื่อนและปกป้องรัฐของตนด้วยชีวิต เคลลาเซวิทซ์นำเอาคนชนชั้นนี้มาอธิบายการใช้โอกาสและความน่าจะเป็นที่ทำให้ทหารเกิดขวัญและกำลังใจและสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่ต้องการภายใต้สถานการณ์และโอกาสที่มี โดยอาศัยความกล้าได้กล้าเสีย มีความฉลาดในการเลือกโอกาสในการเอาชนะข้าศึกในยามสงครามและมุ่งมั่นสู่ชัยชนะอย่างไม่ลดละ จากการศึกษาชนชั้นผู้พิทักษ์มีประสบการณ์ในสงครามมากและสะสมมาเรื่อย ๆ เคลลาเซวิทซ์จึงมองว่ามีความเป็นไปได้ที่จะเกิด “อัจฉริยะทางทหาร (Military Genius)” ขึ้น เช่น อเล็กซานเดอร์มหาราช นโปเลียน โบนาปาร์ต หรือดักลาส แม็คอาเธอร์ เป็นต้น อัจฉริยะทางทหารคือหัวใจสำคัญในการได้มาซึ่งชัยชนะในการทำสงคราม ซึ่งเป็นผลผลิตจากความคิดทางการเมืองของเพลโตและทฤษฎีสงครามของเคลลาเซวิทซ์

เอกสารอ้างอิง

- ° Carl von Clausewitz, **On War**, edited and translated by Michael Howard and Peter Paret (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1989), p. 89.